Хмарно восени, сумно восени, надворі грязюка, холодний вітер пообдирав садки і тепер нападається на всякого, хто б не виткнувся з хати.

Ні теплого проміння, ні гарної квітки, ні веселої пташки, одно тобі – дощ, дощ, дощ, дрібний, густий, холодний.

Тісно в хаті, обридли хатні виграшки, осоружіли всі цяцьки, та й тих уже обмаль зосталося цілих: усі коні без хвостів, москалики без голів, ляльки без рук, без ніг; сліпі та лисі, книжки й малюнки в клаптиках, увесь останній дріб’язок просто у сміття повернувся.

Сумно! нудно!

Навіть сірий кіт, Бебко, що досі був і за товариша, і за виграшку, тепер тікає у пекарню на ніч, з-за комина його й не витягнеш, сердитий та сонний, весь у сажі, як марюка, не хоче ні гратись, ні казок своїх муркотіти.

Повештавшись даремно по всіх кутках, сідає Павлусь перед вікном та й дивиться, як по шибках біжать кривулястенькі струмочки та як з стріхи капотять рясні краплі.

На кінці очеретинки здіймається крапелька… набрякає… круглиться… стає довгаста… заблищала і – гульк! – одірвалася і летить додолу.

Ляпнулась у калюжку, схопилася пухирем, луснула, підскочила догори і розплилася по калюжі кружалами.

А на стрісі, де була вона, вже друга наливається, росте, довшає, так само, блиснувши, одривається й падає.

Рядком безліч таких же краплин, усі вони роблять те ж саме. Поведе Павлусь очима по подвір’ї – і там те ж: на повітці, на винбарі, на льохові дахи мокрі і з стріх капотять краплі, тільки що здалека здаються дрібнішими та густішими, неначе скляними торочками пообвішували краї стріх. Тільки на ріжках стріхи вже не тоненькою ниточкою, а товстим перекрученим мотузом рине вода і вибиває в землі все більшу та глибшу ковбаню, де вже хлюпощуться качки та гуси.

От їм, бач, не сумно й не страшно ні дощу, ні холоду! Ач, як вибілилось їхнє пір’я! Як блищать у качок дзьоби та лапи, жовті, як янтар, а в гусей червоні, як коралі. Весело їм: хлюпощуться, бігають кружка, витріпують крила, навіть пірнати силкуються, та калюжа плитка і, невдатно пірнувши самою головою, вони з сорому тільки хвостами потрушують. Водяна птиця, сказано, їй і в негоду добре, а ти от сиди, коренись отут у хаті! Качки та гуси довгою коливаючою низкою потяглися через двір до більшої калюжі, а Павлусь зоставсь на тому ж кріселкові перед вікном, за яким крапають рясні краплі та сіється дрібний, мов крізь сито, дощик.

Уже він і не дивиться, тільки слухає: крап… крап… крап… кап-кап… дзінь… плюсь… крап… дзюрр!

Невесела пісня, але все ж вона про щось співає, щось оповідає. Та це ж трохи схоже, як ото Бебко муркоче! Еге, отак само і спати хочеться, і крізь дрімоту щось чується і щось малюється. – "Що то, мама щось розповідає? Ні! Що то, книжка з малюнками сама перегортує листки? Ні! Чи то, може, Павлусь їде баскими кіньми по степу, а по обох боках шляху усе біжить йому назустріч? – Так ні!" Він сидить, як і сидів перед вікном, за яким ті ж краплі, та ж мряка осіннього дощу. Тільки вона стає все густіша та темніша. Ось і все затяглося таким густим туманом, що вже Павлусь нічого й не розбере.

Чує тільки, як усе тіло прикипіло до кріселка, і йому ж так хочеться кудись летіти, або геть з хати, радий сам з себе вискочити.

І справді, вже він не чує свого тіла, вже він стає вільний, легенький, та вже він і не один: спереду, ззаду, праворуч, ліворуч, вгорі, унизу – крутяться, скачуть, співають великі ясні краплі, усміхаються йому, кивають голівками, манять до себе прозорими тонкими рученятами.

– Ходи, Павлусю, казочку розкажемо!

– Ходи, Павлусю, до нас у танок!

– Цитьте, сестрички! – сказала найбільша крапля. – йому кортить усе бачить, усе знати – візьмім його з собою в подорож!

– Як же? Він же не крапелька!

– Нічого! Я зараз! – вона бризнула на нього, освінула веселкою, і Павлусь зробився такий маленький, що вушко маминої голки здалося йому за залізну браму, нитка за колоду, а наперсток за велику залізну гору.

– Нум летіти! Нум летіти! – задріботіли краплі.

– Крил не маю! – хотів сказати Павлусь, але сам вчув, що він легко підіймається вгору, без перепони пролітає крізь замкнені двері – духом опиняється на даху. А там шемрає, дзвенить, капотить дощ. І Павлусь розуміє усе до словечка, що говорять дощові краплі.

Крап… крап… крапотня,

Плюсь… дзюрр… метушня…

Ми бризочки-краплятоčки,

Води-неньки дитяточка.

Ми чистенькі.

Веселенькі,

Хоч і схожі ми до сліз –

Не журись!

Ми співаєм, жартуємо,

Проте добре працюємо

Без спочинку ніч і день –

Прислухайся до пісень.

Прислухайся,

Та навчайся.

Та до праці й сам берись,

Як доріс!

Ми могутні, хоч малі:

Бурі, грози, вихрі злі

Нам не дивні, не страшні!

Час, і обшир, і вогні

Не злякають – ні:

Ми прудкі, дрібні!

Вид свій легко ми міняєм.

Небезпеки уникаєм,

Нам і смерть-мара

Не страшна, стара.

Таку співали краплинки, стрибаючи з стріхи в калюжу. Круть-круть, хлюп-хлюп! – оббігли її кругом.

– Ану, чи не можна де б пробитись? Нудно сидіти без роботи на одному місці!

Ага! ось тут пісочок м’якший, ніж ота слизька глина – риммо-риммо швидше: подається!

Ось і продовбали дірку! Швидше біжім! Ось і рівчачок прорізався! Риньмо далі!

Прощайте, качки, гуси, прощайте, хати, повітки, тини! Ось уже й на вулиці!

З усіх дворів біжать говіркі струмочки кривими рівчачками.

– Здорові, сестри! Приставайте до нас!

Краплі зливаються, ростуть струмки, ширшають калюжі, усі ямки, усі колії залило, горбки лиш де-не-де пишаються, ну, та дарма! Доберуться краплі і до їх! Ось і сонечко з-за хмар визирнуло.

– О, як же гарно! Сонечко нас позолочує! Воно сипле на нас перли, коралі! Ну ж бо жвавіше бігайте, кружляйте, бач, якою парчевою пеленою ми вкрили вуличну грязюку!

– Але що ж це? Вітер сердиться, вітер б’є нас! Та він і хмар не жалує: ач, як шматує, гонить кудись, аж небо посиніло! Мабуть, і сонце його злякалося: он як за гору чкурнуло! Темно… Аяй-яй, яка шкода: обікрав нас вітер, здер нашу дорогу парчу! Як сумно, як холодно! Що це, сестри, ви вже не хочете танцювати? Чого спиняєтесь? Чи спати хочете?

– Ні, ми спати ще не хочемо, ми хочемо бігти, але нас хтось не пускає, давить… Ой-ой, шпигає як! ріже, тисне. Укриймося, сестри, чим-будь од його. Давайте сюди от і тонесенькі голочки, ниточки, плетіть прозоре плетиво – так! Міцніше, гучніше! Ну хай тепер мороз прасує, кує та душить зверх кожуха – тепер не боїмось!

– Ач, як ходить, як гуде зверх криги! Як лущить під важкою ходою крижаний наш дах! Хай собі, а ми втечем, сховаємось у землю, вона ше трохи тепла!

І побігли крапельки униз, урилися у темну, м’яку, як робаки, а мороз зверху стука, глибше заганяє. Глина-зрадниця придержує, зате пісочок плохенький, він пускає далі.

– А хто то збоку заклика нас до себе?

– А, то голодні спраглі корінця? Добре! Ми вас напоїмо, нагодуємо!

Крапельки метнулися попід землею, розмочили дрібні крихотки родючої землі, нагодували беззубих немовляток, що навпомацки

риються під землею, роззявляють малесенькі роти. Повеселішали корінці:

– Ну, – кажуть, – тепер можна і заснути, поки що до весни, та силки набратись.

А краплям уже й не сидиться: не всім же їм бути няньками. Біжать далі.

Ось повився під землею темний хід. Куди він веде? А, то джерело! Попростували туди ледачіші:

– Ми, – кажуть, – трохи одпочинемо, у колодязі хоч темно і тихо, але не холодно, а мороз сюди не дістанеться.

Другі ж не схотіли спочивати, бігли та й бігли підземним ходом далі.

Дорогою не раз нападали на дрібки солі або вапна і, ласі, зараз висмоктували, навіть залізну або мідяну руду облизували і ринули все далі.

А здалю чулося вже якийсь гомін, бурхання, рев.

– То, сестри, вже Дніпро недалеко! О, як змагається старий! Яка там війна кипить! То наш народ бореться з вітром, з морозом. Мерщій туди!

І справді: по всій річці розгойдалися високі хвилі, стрибають, шумують, викидають брили чужої криги, що поніс вітер, бурхають сердито.

А мороз з вітром кригу до криги, кують міцні кайдани, звужують могутню течію.

І день і ніч клекотіла борня. Все вище та ширше по берегах здіймалися стоги криги, поміж ними снувалися тоненькі зернятка морозного сала, що з себе скидали ярливі хвилі. Тільки ще посередині Дніпра билася чорна бистря.

– Годі! – сказав мороз вітрові.

Вітер вщух. Зоряна нічка налягла. Заспокоївся старий Дніпро, розпростав свої потомлені хвилі, думка, хоч уночі трохи одпочину.

А лукавий мороз викрався з-за стосів криги і накинув на сплячого прозоре плетиво:

– Тпру, старий, не пручайся!

І замовк сивий Дніпро, занімів, завмер. Тільки безпорадно дивиться в небо біластими мерзлими очима. Та чи ж справді він умер?

Куди там! Під льодовою покрівлею так же ж біжать водяні краплі, злучені у велику течію, то розіб’ються об стрічний камінь, то обкрутяться кру корча, розчешуться об густий очерет.

А там, на дні, хоч мляво і півсонно, сновигають риби. Онде старий короп на чатах стереже товаришів, що лавою залягли у намулі та й сплять. Он лінивий лин смокче крізь сон баговиння. Он карась сторожко перебирається з-під корча в друге місце, бо не раз уже бачив, як мелькнув довгий хвіст зубатої щуки. Нетерплячі синці та рибці швендяють, шукають віконця в льодовій покрівлі – дарма! Зашклив мороз річку: і видко сонце та киваючі очеретяні китиці, але не діждатись уже комарів, комах та ситих робаків, ласої літньої здобичі! А голод дошкуля, холод допіка! Крутяться ненажери-щуки, судаки та окуні, гоняться за бідними плітками, верховодками, усякою річною малькою. Бідна маліч не зна, де й подітись, тиснеться у кожну продухвину, кожну ополонку, щоб хоч дихнути вільно.

А там уже рибалки під захистом очеретяного куля пристроїли свої вудки та блешні і дожидаються – не мальки – ні! нашо їм та малька здалася? – а великих хижаків, що гоняться за нею.

Надивилися краплі водяні на зимове життя річного дна, ринуть далі. Дорогою часом нападали на лотоки у млин, у тартак, перекрутилися там на обмерзаючому колесі, погрілися-погрілися у веселому кружлянні, змололи по кілька мішків пашні і побігли далі. Деякі цікаві зазирнули були й поза млин – ну, та там і прикував їх мороз до опуста, до ляд. до берегів, небагатьом вдалося-таки проритись у землю та вернутись до Дніпра.

Тимчасом другі простували собі стрижнем аж туди, звідки вітром дихає Чорне море, де говоре-співає широкий Лиман.

Поки вони добігли, мороз уже попередив їх і там: понаставляв сторч шерехів, зашклив тихі плеса, єрики, прибрав верби та комиші у срібний іній. Тільки ніяк не зборе великого Лиману: суворо ходять по йому довгі високі хвилі, змагаються з вітром, ринуть назустріч солоним хвилям морським. А ті вже й зовсім не бояться: нема влади морозові над солоними!

Розсердився мороз, що ніяк не зв’яже хвиль та й шепонув вітрові: "Збирай, брате, зверху солодку воду помалу, а солона хай уже к лихій годині зостається тут!" Послухавсь вітер.

Ото причаїться, підгляне, де з нагрітих солоних хвиль курить, махне у жменю та й знов засіда, а з води знов вилітають дрібнюсінькі паринки, хитро прибрані до льоту: ото надметься мала крапелька духом, підскочить, як резиновий пухирчик, і попливе по вітру. А вітер і радий: м’якенькі пухирці легше носити, ніж змагатися з важкою хвилею або вергати гострі крижини. Зігнав вітер чимало з води паринок, збив його в туман, згорнув його сувоями, клубками, скинув на плечі і гайда – високо-далеко…

– Цитьте! До сонечка вас несу! – шепнув парникам, а ті й раді!

Плинуть у повітрі паринки густою сивою хмарою і розглядаються навкруги: над ними високе безкрає небо, під ними глибоко рідна земля.

Широко розляглися зорані чорні поля, наїжилися темні ліси, блискучими мертвими гадюками повилися замерзлі річки, біласті, як мертве око, дивляться у небо озера та ставки.

Не чуть на землі веселого зеленого шуму, не чуть ні пташиного щебету, ні косарських співів на нивах, ні голосу череди на пастівнях.

Звірі в лісі підрунилися-підпушилися, тільки вони тепер і подають голос та й то з голоду.

Глухо і німо журиться земля, аж репається з туги. І знають крапельки, як боляче їй, добрій матері, репатись: адже ж скільки корінців перерветься, скільки рослин загине, скільки бідних комах та робачків померзне!

Зелені вруна, шовкова отава помарніли: їхні буйні чуприни настовбурчились, почорніли: як не буде чим їх прикрити, поломляться, потрощаться од дужчих морозів тоненькі стебельця, добереться мороз до ніжних корінців. І шкода стало краплинкам старої землі з її нерушними дітьми: не можуть, сердешні, і собі перекинутись, як краплинки, у пар та летіти до теплого сонечка.

Засумувала сивая хмарка, голі вже й до сонечка летіти, себе тішити. Думає-гадає, як би їй на землю спуститись.

Нема ж у кого поради спитать: сонце здалека тільки сміється, а блакита мовчки синіє.

Та вітер нараяв: "Спинись, – каже, – та попроси мороза, хай тебе забере!"

Спинилася хмара в блакиті, всі її дрібненькі паринки принишкли, слухають, як їх перебира мороз-чарівник. Глянуло сонце, а вони так і замигтіли дрібнюсінькими голочками-скалочками, стали під руками діда складатись у прехороші клинчики, пір’ячко, зірочки, квіточки. А дід ще іі підганяє, бо ніколи, мовляв, з самим снігом панькатись, ще й на землі роботи багато!

Затанцювали сніжки, закрутилися, вітер аж чмухнув, підхопив їх і поніс на землю.

Щодалі все важчала хмара, бо до неї приставали й другі, вкривали небо, неначе сивим хутром. Засапався вітер, так важко йому, нижче та нижче спускається. От уже й об верхогір’я черкається, скелі ловлять хмари за хвіст, ось і ліси вже чешуть їхні волохаті бороди.

– І-гі-гі! – засміявся вітер та й кинув снігові хмари своїй жінці-метелиці.

Зареготалася, завищала вона, підхопила хмари й давай скубти та розсівати м’який сніг.

Вітер наганяє, метелиця крутить. Завели таке, що й світу божого не видко – аж курить!

Тендітні сніжинки кришаться, ламаються, збиваються у великі клапті, летять і сідають на безлисті гілляки, на настовбурчену траву, на голу порепану та переорану землю, на мертві очі озер та річок. "Ох! – зітхнула земля, – як же гарно, м’яко, тепло! Вгамуйся, бога ради, метелице, не рви з мене цього білого кожуха! Дай хоч трохи одпочити!"

Послухалася метелиця. Тихою ходою, як порядна господиня, пішла, укриває голі лисинки, розрівнює снігові замети. І ось стишилось зовсім.

Розстелила по всій землі пухку білу ковдру, зверху поклала найдобірніші яски-сніжинки й пішла геть доганяти вітра.

Зійшло вранці сонечко, сказало: "Гаразд!" – і засміялося. Од радощів сніг почервонів, як весняна рожа, яски на йому загискріли. як роса на траві влітку.

Спочиває земля, викрашається у срібно-пушистих шатах. Тихо-сумирно лежать сніжинки, а самі прислухаються, що говорять їхні сестри попід землею.

А ті, байдуже, що темно, байдуже, що кора важка налягає, знай, роблять невпинну роботу.

Одні недовго всиділи в криниці: понабиралися у відра, у цебри, вилилися у жолоби. Жадібно та весело випивали їх воли, корови, коні, овечки та вибриком, вискоком верталися у стійла, під повітки. І там знайшлася краплям робота: з рота вони пірнули худобі у живіт, у кишки, у кров, навіть у мозок, у кістки позабиралися і такого багато побачили, що безконечну казку могли б розказати.

Другі попали до людей. І чого тільки вони не робили у цих хазяїв землі!

Одні розливались по підлозі, по східцях, змивали бруд і, загнані наймиччиною ганчіркою у помийницю, попадали в одливну трубу і поспіхом бігли у землю.

Другі попадали в сусіди до вогню. Ой, як же вони сердилися на його: шуміли, скакали бульбами, булькотали, перекидались у маленькі гарячі пухирці-паринки і вилітали з хати, другі, не вспівши цього зробити,

попадали у ночви, у балії, де лежало брудне шмаття, і гуртом з праччиними червоними руками та гірким-їдучим милом перетворяли брудне шмаття на білу, як сніг, білизну. Після цього їх виливали в одливну трубу, і вони бігли під землею аж до річки розказати свої пригоди.

Інші у душній гарячій лазні пестили-порали багато людей, колихали у ночвах маленьких діточок. Після цього, поділившись на дві партії: одні парою вилітали з високого димаря, другі з спускної труби виливались і бігли рівчаком до річки. Багато попадало перше в горщики з стравою, кипіли, парували, потім залазили людям в рот, у живіт, у кишки, у жили.

Багато водяних краплин попало на заводи та фабрики – ну цим не так-то легко було видертись на волю; заперли їх люди у великих казанах, загнали у міцні труби, замкнули звідусіль, почали пекти вогнем, так що всі краплинки раптом обернулися в пару, але й тоді ще зараз їх не пускали. Пара з усієї сили билася об свої стінки, вириваючись на волю, штовхала їх, крутила, совала, аж свистіла од радощів, як знаходила щілинку.

Од цієї муки та борні паринок аж ходором ходили парові млини, махали, гойдалися над роботою усякі машини, крутилися колеса і бігли паровози. Лиш перегріту перероблену пару випускали з високих труб, і вона пищала, гула і ревла над городом на всі голоси, розпливалася зразу клубчастими кучерями, а потім синім покривалом стелилася і поволі спадала на землю, сідала ожеледдю та інеєм.

Не раз і не два поверталися краплини з-над землі під землю, а їхні сестріші-сніжинки все лежали тихо, нерухомо. Аж ось піл білою ковдрою відпочила, виспалась натомлена земля, молоденькі корінці та паростки напилися соку земляного, набралися сили; одного ще їм бракувало – сонця. Та й воно не забарилося: частіше стало одвідувати землю, раніше вставало, пізніше лягало.

Слухали сніжинки, як під землею буркочуть і зітхають їхні сестриці, скортіло й самим знов пуститись у вічну водяну подорож, у темні надра землі або в надзоряні високості. Заворушились вони, почали скидати з себе сніговий свій вид. Дарма мороз на ніч кував їх: не хотять складатись у сніжинки та й край! Так хіба кригою облипнуть на гілках, на камінцях та й то вночі – а вдень усе під землю продираються.

Бачить мороз – несила йому, старому, з ясним сонечком та молодим вітром змагатись, посунув однієї ночі далеко в ту сторону, де сонця одвіку не буває. Глянуло сонце вранці – так і зашепотів сірий дірявий сніг, задзвеніли з стріхи краплі рясні, задзюрчали струмки, зашуміли річки. К вечору здувся Дніпро, посинів, ахнув, репнув у кількох місцях, випнув могутню спину і – поломив крижаний намет, розкидав холодні кайдани. Зашуміли вільні хвилі, захлюпалися в береги, а брудні крижини з сорому стали чорніти й танути.

Незабаром з землі виткнулись молоденькі, ще червоні або жовті ключки, під сонцем позеленіли, розгорнулись – і заряхтіла шовкова зелена травиця. У високому небі, слідом за легенькими теплими хмарами, потяглися ключі журавлів, зграї пташок. А сонце вже не то що гріє, а просто пече. На деревах бруньки лускаються, листячко розгортається, дерево цвісти хоче, а дощику нема – сохнуть пуп’яшки квітковії, в’януть молоді листячка. Важко дихає земля, дощику просить.

Вчули крапельки: знов скинулись парниками, легким туманом вранці розстелились над землею. Вхопив вітер туман, згорнув у хмару і поніс угору. Хмари зустрілися з хмарами, моргнули одна одній блискавками, зареготалися веселим громом, і полився теплий пахучий весняний дощик. Крап-крап-крап-цюррр! От і пробіг. Ах, як гарно, як грає сонечко діамантами у ясних краплинках, що повисли скрізь на зелених гілках, на бідних вишневих квітах! Як пахне земля!

– Мамочко, як гарно! – скрикнув Павлусь.

– Що тобі, синку? – заклопотано вбігла мама з другої кімнати.

– Мамо! ах який дощик теплесенький, сонечко, весна!

– Еге-ге, це ти, синку, бачу, заснув? Де там та весна, де те сонечко! Дощ, грязюка – нема ще весни, синку!

– Буде, мамо, буде, мені крапельки сказали.

– Крапельки? Де ж це ти був, синку, що вони тобі казали?

– Скрізь: під землею був, під водою, у хмарках був.

– Еге-ге, та то їй, бачу, синку, заснув під дощик!